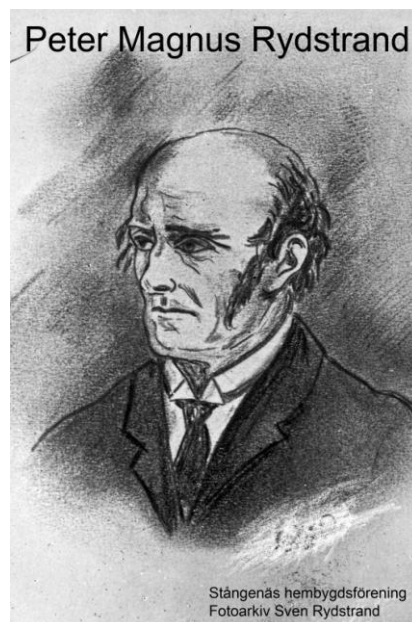

Vid seminarium i Växjö

Sällan har väl viktigare och för vårt folk betydelsefullare beslut fattats i riksdagen än när den godkände folkskolestadgan år 1842. Denna föreskrev nämligen att "minnet av, helst fast, folkskola skulle inrättas i varje socken med vederbörligen godkänd lärare." Fastän detta stötte på motstånd från mångt håll, även där man väntat annat, från både lärd och olärd, jublade dock folkundervisningens vänner runt om i landet. Nu var ett betydelsefullt steg taget. Men därmed var inte folkskolan fullbordad. Den största svårigheten var väl att det inte fanns tillräckligt kunniga lärare. Att ha olärda sådana, som kanske själva ofta inte kunde lära eller skriva riktigt, vilket på en del håll förekom, kunde ju inte lända folkskolan till framgång. Utan nu måste man sätta igång med utbildningsanstalter för lärare.

I Växjö blev den Sjögrenska skolan tills vidare omordnad till seminarium, innan särskild lokal för sådant hann uppföras. Den första utbildningskursen blev tvåårig, och de första 14 eleverna inskrevs den 1 april 1843. Bland dessa var Peter Magnus Rydstrand från S. Solberga en fjärde i ordningen. Hans tretton kamrater voro följande:

Göran Olander från Eksjö, Karl Kylberg från Virserum, Gustaf Lagerström från Bankeryd, Anders Andersson-Mantger från Rydaholm, Anders Nordlander från Norra Sandsjö, Johannes Jonsson från Månsarp, Johan Fröderberg från Bäckaby, Johan Nylander från Nättja, Håkan Håkansson från Ramkvilla, Johannes Nylén från Nättja, Carl Holmdal från Berg, Johan Peter Holmqvist från Härlöv och slutligen Johan Gustaf Ringius från Väckelsång. Som synes voro det flesta smålänningar. Den sistnämnde, Ringius, hade redan 1841 avlagt folkskollärarexamen i Lund, där seminariet kom igång redan 1839. Av de övriga hade flera redan betydande undervisningsvana, då de tjänstgjort som lärare i sina resp. hemorter. P. M. Rydstrand hade endast, så som tidigare nämnts, genomgått Sjögrenska skolan, och han hade med sig ett intyg från prästen, där det stod att han, "genomgått den Sjögrenska skolan och där blivit konfirmerad 1842".

De första lärarna voro föreståndaren S. O. Wallberg, sångläraren, musikdirektör J. Fogelberg och gymnastikläraren S. Eckerbom.

Så började utbildningen. Den pågick sedan året ut, utan uppehåll eller ferier förrän till jul. Dagen indelades i två perioder, den första från kl. ½ 8 fm. till kl. 12, den andra resten av dagen. Ingen rast togs under dessa perioder. Alla elever undervisades samtidigt av samma lärare medelst frågor och svar. Det var alltså endast teoretiskt undervisning. Senare infördes dock även praktiska övningar så att de blivande lärarna fick praktisk ledning i konsten att undervisa barn. Detta skedde i en annan sal av Sjögrenska skolan, vilken alltjämt pågick vid sidan av seminariet.

Rektor Wallberg var synnerligen sträng av sig, fast han var nitisk och ordningsfull. Ibland kunde man få se karbasen eller kryckan dansa på elevernas ryggar, då de inte uppfört sig så som han önskade eller inte gjorde tillräckligt stora framsteg. Denna föreståndarens stränghet synes dock ha haft till följd att en del av de första eleverna ledsnade på honom och lämnade seminariet redan under den första terminen. Under den nästa terminen alltså på år 1844, tillsattes ytterligare en lärare i de teoretiska ämnena och tvenne tillfälliga lärare i sång och trädgårdsskötsel. Var rektor Wallberg sträng och noga, så är det dock ett faktum att hans seminarium ansågs för det bästa i landet, och de elever som utgingo därifrån hade alltid det allra bästa rykte, blott de kunde ståta med Wallbergs underskrift på sitt betyg.

Om en av dessa första elever har Wallberg antecknat följande i seminariematrikeln:

"Johannes Jaensson från Månsarp utgick från Seminarium under vårterminen 1843, med tillkännagiven önskan att bliva präst, i vilken lofvärda avsikt han begav sig till komminister B. i M., som hade namn för att kunna göra präster av 24-åriga bonddrängar; och denne betingade sig av föreskrivne prästkandidat Ett Tusen Daler Silvermynt om året för kroppens föda och själens spis. Orsaken till Jaenssons iver att bliva präst skall efter berättelse varit den att han under anfall av predikosjuka blivit stämd för det andliga ståndet; och på Växjö seminarium ansåg han alltför "många profana ämnen föredragas. – Troligen av orsak att lika många sådana förekommo hos komminister B., kanske ock därav, att latinska grammatiken var

något benign, skall han hava övergivit den prästerliga banan och åter gått till sitt hemland".

Emellertid synes det framgå av matrikeln i övrigt att Jaensson påföljande år ånyo antogs till elev vid seminariet, där han 1845 avlade folkskolläroexamen med goda betyg.

Vid seminariet undervisades förutom i kristendomskunskap även i modersmålet, naturkunnighet, trädgårdsskötsel, sång och musik samt gymnastik, geografi och historia, såväl svensk som allmän. Av de läroböcker man använde, och som beträffande Rydstrand ännu finnas bevarade, kan man följa kursernas omfattning.

De böcker som användes vore följande:

I kristendomskunskap:

Salighetsläran, föreställd genom frågor och svar av Daniel Nohrborg, prost och kyrkoherde uti Ihrsta. Tryckt hos Sven Rasks änka i Växjö 1839. Det var tredje upplagan av Nohrborgs bok, och den var utgiven av Vensr. Cons. Notar. Lars Fredrik Kihlman i Västerås domkapitel år 1801. Nohrborgs bok torde vara så välkänd att den inte här behöver vidare beskrivning.

Dessutom användes en annan katekes med ganska utförliga förklaringar, utgiven av A. Almqvist i Kila år 1842. I sitt förord till detta arbete kritiserar författaren skarpt den gängse kristendomsundervisningen, vilken han anser vara blott utanläsning, som inte gav någon näring åt förstånd och hjärta. Han säger att "lärans tillämpning på levernet är obekant för de flesta". Undervisning för förståndet var syftemålet med hans bok, som också är en ganska grundlig förklaring till Luthers katekes.

Som bihang har denna katekes en samling "Berättelser ur kyrkohistorien". Den där sammanfattade lärdomen var troligen den enda läsning ur kyrkohistorien som bestods seminarieeleverna, och den är ganska kortfattad på blott 140 sidor. I inledningen till denna kyrkohistoria får man bl. a. veta att syndafloden inträffade år 1656 efter världens skapelse, att Gud vid syndafallet gav Adam och Eva en frist på 120 år, under vilken de kunde bättra sig, att Guds förbund med Abraham slöts 2048 år efter världens skapelse och att Moses förde Israels barn ut ur Egypten år 2454.

I bokens slutkapitel heter det om "Svenska kyrkans nyare tid" att "långt framför det förra århundradets prästerskap utmärker sig det nuvarande i nit för sina åhörarens upplysning och bildning. Det är icke mer än vid pass en mansålder sedan man ansåg det mycket om bonden kunde Luthers Lilla katekes. Nu däremot är detta för litet, så att man av nattvardsungdomen fordrar, ej allenast Luthers Lilla katekes, utan att hela läroboken skall fattas, såväl i minnet som förståndet. Det Svenska folket går med jättesteg till förkovran, välmåga och upplysning. Man har dock stort skäl beklaga att man för litet vinnlägger sig om hjärtats sanna tro och helgelse. Världssinne, egennytta och vinstbegär äro de avgudar, som man tillbeder. Lättja och liderlighet fylla fängelserna med brottslinga".

Som lärobok i kristendomskunskap användes dessutom bibeln och psalmboken med koralnoter. Under lektionerna antecknade eleverna de frågor och svar som läraren gav och lärde sedan dessa utantill. Härom redogöres längre fram.

Vid historieundervisningen:

Lärobok i Fädernelandets Historia av Jakob Ekelund. Tryckt i Stockholm 1842. Om Sveriges första bebyggelse säges i denna bok, att "något före Kristi födelse en gotisk folkstam varit bosatt i Sverige". Mera vet inte bokens författare om vår fornhistoria.

I *Allmän historia* användes en ganska utförlig lärobok, vars titelblad dock numera är borta, så att författarens namn och årtal äro borta.

I växelundervisningsmetoden:

Här användes: Praktisk handledning för Vexelundervisningen i Folkskolor; av P. R. Svensson. Tryckt i Stockholm 1823. P. R. Svensson var lärare vid Stockholms folkskolor. Boken innehöll beskrivningar över skolan och dess läge, inredning och inventarier samt hur undervisningen skulle skötas och dess böcker föras. Den innehöll dessutom en mängd exempel på lämpliga räkneuppgifter, skrivuppgifter samt frågor och svar att tillställa barnen. Dessutom redogjordes för hur premier skulle utdelas och skolkassor bildas. Den innehöll kort sagt allt vad en lärare behövde veta om den nya undervisningsmetoden. Den var en mycket modern bok, säkerligen den modernaste av de böcker som användes de första åren.

I Geometri och Linearteckning för Folk-Lärare- Seminarier och Folkscholor av S. M. Lagerhamn, Phil Mag., Tryckt i Stockholm 1843. Den användes från höstterminen 1843. Den synes innehålla det viktigaste av Euklides.

Som lärobok i sång och musik användes "Undervisning uti kyrkosång" av N. Müller, och den Svenska Koralboken av Joh. Ferd. Häeffner.

I Geografi:

Här användes ingen särskild lärobok men en ganska utförlig kartbok utgiven år 1830 av P. M. Wennberg och A. A. Bäckström, båda lärare vid folkskolor i Stockholm.

Några andra läroböcker har sannolikt ej använts av eleverna utom de som lärarna använde vid sina föreläsningar och som eleverna möjligen kunde få låna eller avskriva.

År 1810 hade dåvarande ärkebiskopen Jac. Axel Lindblom, bekant främst för sin då även utgivna katekes, utfärdat ett plakat med en erinran för skollärare, som vid seminariet ansågs mycket viktig och skulle läras utantill. Förmodligen fanns den tryckt med stora bokstäver på papptavlor på väggen, så att den jämt skulle vara för elevernas ögon, ty så brukade man med det som var viktigt.

Ärkebiskopens förmaning var av följande lydelse:

Erinran för Skollärare.

Början med undervisningen, sedan barnet lärt väl läsa innan, samt riktigt stava, sker med den främst införda korta Religionshistorien.

Härvid iakttages att läraren själv uppläser långsamt, högt, tydligt och begripligt en eller flera meningar därav och låter sedan barnen i sin ordning redligt uppläsa samma stycke. Därpå berättar han enkelt och tydligt dess innehåll och gör genom frågor, som ur stycket lätt kunna besvaras, barnet så bekant därmed, att det kan på sitt eget enfaldiga språk berätta det. Till att muntra barnen och underhålla uppmärksamheten låte han stundom någotdera bland dem framställa frågorna till de andras besvarande, vilket bör vara en belöning för dem, som väl fattat saken. Härmed fortfares, till dess de fattat historien i hela sitt sammanhang.

Vid undervisningen i själva katekesen åligger Skolläraren:

1: o Att själv noga känna boken till hela dess innehåll och hava redigt begrepp om alla dess delar.

2: o Att låta barnet en eller flera gånger uppläsa stycket, varom det skall undervisas.

Härvid iakttages att barnet genast vänjes vid en riktig och behaglig läseton samt att iakttaga skiljetecknen. Då läser man väl, när den, som hör, men icke ser den läsande, ej kan veta, om han läser upp något, eller talar av sig själv. Ju närmare läsetonen kommer det naturliga uttalet, ju bättre läser man.

3: o Att icke till utanläsning förelägga barnet något, som det icke, efter sina förmögenheter, begriper, samt tillika erkänner såsom sant, nyttigt och användbart i levernet.

Därtill fordras:

- a. Att läromästaren i en naturlig ordning sönderdelar det upplästa stycket och genom frågor söker utröna lärjungens begrepp, varvid han genom flera förändrade frågor,

1: o leder barnet på huvudtanken, tills dess barnet av sig själv finner henne;

2: o därefter följer barnet på de tillfälliga begreppen, såsom förklaring, inskränkning och användande; likaledes genom frågor.

- b. Att under frågandet (varvid läraren bör akta sig för att tala för mycket, men hellre lämna barnet tid att själv besinna sig) och förklaringen läraren söker flitigt intrycka hos barnet nyttan, vikten och förträffligheten av var och en lärosats, samt i vad nära förbindelse dess antagande och utövning står med barnets egen plikt och välfärd,

- c. Att läraren låter barnet med egna ord upprepa innehållet av det således upplästa och förklarade stycket.

4: o Att när detta skett, till utanläsning förelägga barnet de således riktigt fattade grundsatser och lärostycken.

5: o Att tillse det de läraktigare barnen dagligen lära utantill åtminstone ett språk och varje vecka en vers ur psalmboken.

6: o Att på lördagen återhämta, upprepa och genomgå vad, under de föregående dagarna i veckan, blivit lärt.

7: o Att besörja, det bönerna först göras begripliga, sedan fattas i minnet, och att barnet vänjes att tänka, känna och önska detsamma som munnen uttalar under Guds åkallande.

8: o Att undervisa om bibelns kraft, i det han låter barnen själva efterstå de under styckena i förklaringen blott citerade språken, jämföra dem med svaret och uttaga därur vad som bestyrker den i stycket anförda lärosatsen.

I detta ärkebiskop Lindbloms förslag till undervisningen i kristendom, som utfärdades den 5 nov 1810, har den gamla interpunktionen bibehållits, då den ju kan ha ett visst intresse, under det den ålderdomliga stavningen ersatts med den nya.

Undervisningen i kristendom vid seminariet skedde på så sätt att läraren satt på sin stol vid katedern och ur sina egna anteckningar sakta dikterade för eleverna. Dessa anteckningar bestod i frågor och svar, som eleverna upptecknade och som de sedan voro skyldiga att renskriva. De duktigaste eleverna hade vid undervisningstidens slut stora volymer av dessa frågor och svar. De som kunde lära dem utantill stod i särskilt stor gunst hos läraren.

Några av dessa Rydstrands anteckningar finnas ännu bevarade, och då de ju ganska bra belysa den tidens undervisningssätt och åskådning skall här några små utdrag ur dem göras.

Lagen

70. Kunna vi fullkomligen hålla Guds lag? Nej, icke av egna krafter, emedan Guds lag fordrar hjärtats fullkomliga renhet.

71. Men när Herren likväl har befallt att vi skola hålla lagen, kunna vi då på intet sätt fullgöra lagens fordringar? Jo, genom Guds nåd och Evangeli kraft kunna och böra vi lyda samvetets röst och använda nådemedlen: Ordet och sakramenten.

72. Har människan aldrig varit sådan att hon kunnat fullgöra sin Guds lag? Jo, före syndafallet.

73. Vad menas då med syndafallet? Människans avfall från Gud och människans olyckliga tillstånd utan Gud.

74. Varuti bestod det första och varuti består ännu varje människas syndafall? Uti otro och olydnad emot den himmelske Fadern.

75. Förlorade människan några stora fördelar i syndafallet, genom vilkas förlust hon nu är urståndsatt att fullgöra Guds vilja? Ja, hon förlorade den medskapade visheten i förståndet och heligheten i viljan, eller Guds beläte.

76. Men var det nog därmed att dessa härliga egenskaper förlorades, ådrog sig syndaren icke något särskilt straff över denna otro och olydnad? Jo straffet blev den eviga döden.

77. Måste då alla människor dö den eviga döden, då de efter syndafallet fullkomligen icke kunna hålla lagen, men Herren likväl fordrar lagens uppfyllande, eller har Gud vidtagit någon nådesanstalt på det att människorna icke skulle bliva evigt förtappade men lagen likväl uppfylld och fullkomnad? Han har sänt sin son, vår Frälsare Jesus Kristus i världen, som har fullgjort lagen i vårt ställe på det sätt att var och en som har en sann och levande tro på honom skall icke förgås utan få evinnerligt liv.

78. Men huru skulle gamla Testamentets folk, som lika litet kunde uppfylla lagen som vi likväl kunna bliva saliga, då Frälsaren ännu icke var kommen i världen? Genom den sanna och levande tron på det löftet som Gud gav redan i Paradiset och som han sedan förnyade till Patriarkerna om Herrens Jesu ankomst.

79. Vid utövandet av lagen eller de 10 budorden, vad är det vi hava att iakttaga med vart och ett bud särskilt och som är gemensamt för alla buden? Något som befallas och något som förbjudes.

80. Vad är det som Gud befäller i det första budet? Att hava en rätt fruktan för Gud.

81. Finnes det då mer än ett slags fruktan för Gud? Ja, en barnslig och en trälaktig.

82. Vad menas då med en barnslig fruktan för Gud? En sådan som ett gott barn har för goda föräldrar förenad med kärlek och rädsla att göra dem emot, därför att de äro goda.

83. Vad menas med en trälaktig fruktan? En sådan som en elak tjänare har för en sträng husbonde, för att han gärna ville göra honom emot, om han blott vågade göra det för straffets skull.

84. Vad kallas den synd som förbjudes i det första budet? Avgudadyrkan, vilken kan utövas på två sätt: ett grovt och ett fint.

85. Huru sker grov avgudadyrkan? Då man tillbeder belåten, kreatur och skapad ting, såsom hedningar, vilka icke känna den ende sanne Guden.

86. Huru sker fin avgudadyrkan? Då man sätter sin förtröstan och lit till något annat i världen än den ende och sanne Guden allena; vilket sker på mångahanda sätt.

87. Vad befaller i det andra budet? Att hava en helig vördnad för Guds namn.

88. Vilken synd förbjuder Gud i det andra budet? Guds namns missbruk, eder och svordomar.

89. Vad vill det säga att missbruka Guds namn? Det är att med lättsinnighet nämna det.

90. Vad vill det säga att svärja? Det är att antingen åberopa Gud eller djävulen till vittne på sitt tal.

91. Äro då alla eder olovlige och således syndige? Nej, endast de som ske vid Guds namn så ock de som av lättsinnighet sker med åberopande av Guds namn.

92. Finnes det då ej lovlige eder? Jo, Trohetsed och Ämbetsed m.fl.

93. Vartill förbinder trohets- och ämbetseder? Att utan förbehåll uppfylla vad man lovat; vittneseden? att uppenbara vad man vet. Och värjemålseden? Att bekänna, vad man har gjort. Alla andra eder, av vad beskaffenhet och namn de vara må, äro olovlige och syndige. Hit höra även vidskepelse, som består uti otro emot Gud och en avgudisk dyrkan för Guds ord och namn eller för syndige människor.

94. Vad befaller Gud i det tredje budet? Att helga vilodagen.

95. Vilken synd förbjudes i det tredje budet? Sabbatens ohelgande, som kan ske på tvenne sätt, ett grövre och ett finare.

96. Huru ohelgas sabbaten på ett grövre sätt? Då man uppenbarligen föraktar predikan och Guds ord och därom talar illa och spefullt samt förer ett oskickligt och förargligt leverne på sabbaten.

97. Huru sker ett finare ohelgande av sabbaten? Då man av liknöjdhet försummar predikan och Guds ord samt går fåfång och sysslolös på sabbaten.

98. Skall man då arbeta på sabbaten? Ja, med själen ty kroppens vila skall befördra själens arbete; dessutom både får man och är skyldig att förrätta barmhärtighets, kristliga kärleksverk och nödvändighetsgärningar.

99. Vad befäller Gud i det fjärde budet? Att vi skola hedra fader och moder, varmed förstås först och främst våra naturliga föräldrar och sedan alla som äro i föräldrars ställe eller som vårda sig om oss att vilja oss väl.

100. Vilken synd förbjudes i det fjärde budet? Olydnad emot föräldrar, som kan ske på tvenne sätt, grovt och fint.

101. Huru brytes emot det fjärde budet på ett mera grovt sätt? Då man med ord eller gärning förbryter sig mot föräldrarna eller emot dem, som äro i föräldrarnas ställe.

102. Än på ett finare sätt? Då man i hjärtat hatar föräldrarna, eller i deras frånvaro uppför sig annorlunda än i deras närvaro.

103. Vad befäller Gud i det femte budet? Fridsamhet, försonlighet och välgörande.

104. Vad kallas den synd som förbjudes i det femte budet? Dråp, som kan ske på tvenne sätt, grovt och fint.

105. Huru sker ett grovt dråp? Då man skadar sin nästa till liv eller lem eller i nöden undandrager honom sin hjälp.

106. Och fint dråp? Då man hatar nästan utan att utbryta i ord eller gärning.

Detta var blott ett litet utdrag om frågorna i det första huvudstycket. De utgöra tillsammans mer än 130 frågor och lika många svar. Här följer nu några frågor angående det andra huvudstycket.

Om trons artiklar och Evangelierna

132. När vi nu hava sagt att vi fela i många stycken och således förtjäna Guds straff, finnes det då intet medel, varigenom vi kunna undgå det förtjänta straffet och i dess ställe vinna nåd och förlåtelse och få evinnerligt liv? Jo, genom sann omvändelse, tro och helgelse!

133. I vilket huvudstycke i katekesen finnes denna lära? I det andra huvudstycket, som handlar om trons artiklar och evangelium.

134. Är det då en mycket viktig lära, som innehålles i det andra huvudstycket?
Ja, ty den handlar om den treenige Gudens väsende, vilja och gärningar, samt om salighetsordning i vilken nåd och förlåtelse stå att vinna, och vilken lära var och en kristen nödvändigt känna och tro skall, om hon vill salig varda.

135. Huru många äro trons artiklar? Tre, och denna fördelning har sin grund uti instiftelseorden i döpelsen där Frälsaren säger: Gån ut och lären alla folk, och döpen dem i faders, sonens och den helige Andes namn.

136. Vad vill det säga att tro på Gud? Att helt och hållet sätta sin förtröstan på honom, ja, att man icke tvivlar det ringaste på vad Herren har sagt både i avseende på lag och evangelium, både i avseende på hotelser och nådelöften.

137. Skola vi då tro på tre gudar, eftersom det heter Fader, Son och helig Ande?
Nej, Gud är en evig Gud som endast har uppenbarat sig på ett trefaldigt sätt: såsom Fadern i skapelsen, såsom Sonen i Återlösningen och såsom den Helige Ande i helgelsen.

138. Med vilka egenskaper har Gud uppenbarat sig såsom Fader i skapelsen?
Med allmakt, vishet och godhet.

139. Med vilka egenskaper har Gud uppenbarat sig som son i Återlösningen?
Med lydnad, förtröstan och kärlek.

140. Med vilka egenskaper har Gud uppenbarat sig som Helig Ande i Helgelsen? Med oavlätlig verksamhet att återföra fallna syndare till Gud.

141. När den ene treenige Guden såsom Fader hade skilt sig från sitt verk, sedan han skapat världen med allt vad däruti finnes, har han sedan helt och hållet skilt den ifrån sig och överlämnat den åt sig själv? Nej, Gud har dagligen omsorg om allt vad han skapat.

142. Vad kallas den omsorg som Gud har för de skapade tingen? Guds försyn, som är trefaldig: Den allmänna, den allmännare och den allmännaste.

143. Vad menas med dessa särskilda slag av Guds försyn? Allmänna = den omsorg som Gud har om allt vad han skapat. Allmännare = den omsorg som Gud har om alla människor både goda och onda. Allmännaste = den synnerligaste omsorg som Gud har för de goda och fromma.

144. Kunna vi med våra lekamliga ögon se Gud, sådan som han är? Nej, ty Gud är en ande, d.v.s. ett osynligt väsende; men vi kunna tydligt förnimma att Gud finnes, i hans skapade verk och i den ordning som råder i hela naturen.

145. Finnas flera andar än Gud? Ja, Änglar, djävlar och människosjälén.

146. Vad menas med änglar? De hos Gud varande lycksaliga andar.

147. Vad menas med Djävlar? Från Gud genom högfärd fallna änglar, som blivit störtade från himmelen till helvetet, där de förbliva i evig olycksalighet.

148. Varmed sysselsätta sig dessa fallna änglar? De strida emot Gud och söka dagligen förminska Guds rikes tillväxt på jorden, därigenom att de förleda människorna till avfall ifrån Gud.

149. Hur går det med de människor som lyda djävulens lockelser och låta förleda sig till avfall ifrån Gud? De bliva djävlar i människoskepnad under levnaden på jorden och efter jordelivet likaledes nedstörtade i det eviga pinorummet, om de icke låta omvända och bättra sig.

150. Vilket var det första onda som djävulen gjorde i världen, sedan han hade avfallit från Gud? Att han förledde våra första föräldrar till otro och olydnad emot Gud, varigenom de förlorade Guds beläte och fortplantade synden på alla sina efterkommande.

151. Vad medel brukar djävulen till människornas förledande? Världen, eller oomvända syndare, som stå i djävulens tjänst, samt den i hjärtat inneboende syndalusten och begäret till det onda.

152. Är då människan så djupt fallen genom det medfödda syndabegäret, att hon nödvändigt måste stå under satans herravälde, eller har Gud givit henne något medel, genom vilket hon kan undslippa hans härskande makt och få evinnerligt liv? Ja; så älskade Gud världen, att han - skall få ett evinnerligt liv!

153. Vilka stora nådegåvor har då Gud såsom son bevisat det fallna människosläktet? Han har återlöst och förlossat oss ifrån alla synder, ifrån dödens och djävulens våld.

154. Varuti består då själva återlösningens välgärningar? Däruti att frälsaren har uppfyllt lagen och däruti att han har lidit och dött för oss.

155. På vad sätt uppenbarade sig Herren Jesus under sin levnad på jorden? Såsom Gud och människa i en person.

156. På vad sätt kunde människorna förnimma att Herren Jesus var en sann Gud? Genom de underverk, vilka han gjorde, då det honom behagade, samt genom kraften av hans ord att omskapa människohjärtan och människors levnad.

157. Varuti bestod Herrens Jesu underverk? Han sade själv: De blinda se, de halta gå, de spetälska göras rena, de döva höra, de döda resas upp och den fattige varder predikat evangelium.

Cirka hundra frågor finnas för varje huvudstycke. De utdrag som här gjorts, kan i någon mån belysa undervisningssättet.

Seminarietiden blev för den unge Peter Magnus en ganska svår tid, inte minst beträffande det ekonomiska. Han innekodde hos en släkting, som lämnade rum och något mat ganska billigt, men det understöd han kunde få hemifrån var ganska litet. Han hade nu ingen mor. Hon hade dött, redan då han var blott 7 år gammal. Och fadern, som sålt sin gård, hade det inte så vidare gott ställt ekonomiskt sett. Han liksom de flesta släktingarna tyckte ej något vidare om att den unge Peter studerade. De ansåg allt sådant för högfärd, och ansåg att en man som ej ville arbeta vid gården eller köra i skogen, var en oduglig person, som var lat och därför inte förtjänade någon hjälp.

Den som mest omhuldade studenten var hans moders kusin, en bondkvinna från Solberga socken. Denna var för honom som en mor och under studieåren sände hon honom ofta vad han behövde. Hennes avsikt hade varit att han skulle bli präst. Och på den banan hade han säkerligen ämnat slå in, om inte folkskolläraryrket så plötsligt öppnat sig för honom. Värst var det för honom att få pengar till böcker och kläder. Han måste för detta ändamål hjälpa bättre lottade skolynglingar med läxorna och förtjänade på detta sätt något litet. Men mycket blev det ej. Han hade det ofta så fattigt att han mitt i smällkalla vintern måste gå med fötterna bara i skorna. Han förfrös dem därvid, något som han sedan hade ont av under hela sitt liv.

Emellertid synes han ha skött sina studier med sådan framgång, att han inte bara blev upphöjd till mentor över sina medlärjungar utan även efter ett års studier erhöll ett stort penningbelopp som premium och därtill en rekommendation av den stränge rektor Wallberg. Han har därom antecknat följande:

"Denna dag erhållit en skänk såsom belöning och uppmuntran för flit och framsteg vid Seminarium, utgörande 53 riksdaler, 16 skilling

banco, vilken summa jag med glädje och största tacksamhet emottog, varjämte jag tackade min gode lärare för hans rekommendation.

Växjö den 18 april 1844.
PM. Rydstrand"

Den rekommendation som han här talar om, sände rektorn till prästen i Solberga församling, pastor Sivers. Säkerligen hade denne å församlingens vägnar begärt upplysningar om Rydstrands lämplighet som lärare i hembygden liksom om hans framsteg. Han hade nämligen i Solberga tanke på att anställa en examinerad lärare, sedan man året förut i Granshults skolrote byggt ett skolhus. Om Rydstrand nu befanns lämplig, var man därför villig att anställa honom, alldenstund han ju tillhörde socknens folk och var son till deras kyrkovärd. Och man var villig vänta med tillsättandet av folkskolläraryrket tills dess Rydstrand fått sin examen. Sålunda kom det sig att Rydstrand redan innan det andra seminarieårets slut hade fast anställning som sin hemförsamlings förste examinerade folkskollärare.

Folkskolläraryrket avhölls med sju av de första eleverna den 18 de 1844 i närvaro av bl.a. dåvarande domprosten i Växjö, doktor Sam. Elmgren, som sedan påskrev samtliga betyg.

På examensdagens kväll hölls en liten festlighet för lärare och elever till de nyexaminerades ära, där inte bara minnet flödade utan även höllos högtidliga och flammande tal.

Några dagar därefter tog den unge folkskolläraren Rydstrand sina böcker och tillhörigheter i en säck på ryggen och begav sig till fots den fem mil långa vägen till Simonsryd. Vägen var lång, men den var inte tung, skolläraren var fattig men han var glad, ty han hade nu kämpat sig igenom de svåra åren, han hade lagt grunden till sin bana i livet, han hade nu plats och en uppgift som väntade. Han hade utstakat sitt mål och brutit sig en bana. Kunskaperna tyngde ej, böckerna på ryggen inte heller. Säkert tänkte han på orden ur Havamal: *"Ej bättre börda du bär än kunskap mycken!"* Han gick med lätta steg, ty vägen bar hemåt, och de långa mödornas år låg bakom. Framför låg väl också arbete och möda, men i glädjens sekunder ter sig alltid framtiden ljus.

Den väg som han nu gick var en gammal färdeväg. På den hade en gång Nils Dacke vandrat, då han residerade på Kronobergs slott. Förklädd hade han vandrat omkring för att efterhöra böndernas åsikter.

När PM. Rydstrand kom hem blev det glädje hos fader och syskon. När han lade fram sitt betyg för gubbarna på sockenstämman, blev han genast antagen till folkskollärare. Det betyg som Wallberg gett honom var av följande utseende:

Ynglingen Peter Magnus Rydstrand från Södra Solberga som under tre läseterminer genomgått härvarande Folksskollärare-Seminarium, har vid avgångsexamen denna dag förtjänat följande vitsord:

Uti Luthers katekes *Med beröm godkänd.*

Uti Biblisk historia *Med beröm godkänd*

Uti Phyl. o. psk. Geografi *Godkänd.*

Uti Allmän o. fädernelandets historia *Med beröm godkänd.*

Uti Räknekonsten *Godkänd.*

Uti Geometri och linearteckning *Godkänd.*

Uti Naturlära *Med beröm godkänd.*

Uti Trädgårdsskötsel *Godkänd.*

Uti Vexelundervisningsmetoden *Godkänd.*

Uti Rätt- och välskrivning *Godkänd*

Uti Gymnastik *Godkänd.*

Uti Kyrkosång Berömlig insikt uti sättet att leda en sångundervisning och kan med tillhjälp av psalmodikon sjunga alla psalmmelodier samt känner till alla delar av N. Möllers undervisning uti kyrkosång.

Rydstrand äger goda anlag för barnaundervisning. Han har vid fullgörandet av sina skyldigheter och ådagalagt Berömlig flit och i sin levnad visat ett Berömligt uppförande.

Växjö den 18 december 1844.

L. O. Wallberg.

Seminarieföreståndare.

*Påsett av
Sam. Elmgren. Domprost.*

Biskopen i Växjö, Esaias Tegnér, som var examinariets inspektor, var av sjukdom förhindrad att närvara vid avgångsexamen. I hans ställe var domprosten S. Elmgren närvarande och denne har också underskrivit de avgåendes betyg. Att Tegnér dock var intresserad förstås därav, att han redan några år tidigare skrivit en dikt "Till en skollärare vid hans installation" som gott kunde gälla för nämnda tillfälle.

Dikten har sitt intresse, och då det måhända är mycket få som känner till den, skola vi citera den:

Till en skollärare vid hans installation.

*Fyll ditt ändamål, ty viktigt är det, du som ammar? blomman av vårt land!
Ty det unga, höga mänskovärdet anförtros uti din hand.*

*Vet, att tidevarv en gång skall komma, fordra din förmyndarräkning in,
och att tacksamhetens ros vill blomma ibland gravar helst på din.*

*Lev uti det goda, du kan bilda! Varje ädel lever helst däri. Stärk det svaga hjärtat,
böj det vilda, lär dem fria människor bli!*

*Och när döden även dig skall flytta utur tidens seminarium hän, må då utan frukter,
utan nytta icke blommat dina unga trån.*

Om Söndagsskolan skrev Tegnér en gång följande dikt:

*En skola känner jag, som trivs, hur än må bli de andras öden, där växelundervisning drivs,
men, mellan livet blott och döden.*

*En himlens monitär är där, vars röst bland barnen ypperst galler.
Från Zion sångarskolan är, från Sinai är hans tabeller.*

*Hur skönt att stava däruppå och göra läraren till viljes, och lägga hop,
vad vi förmå, tills det blir jullov och man skiljes.*

*Man går ej ur den skolan ut i världen, men i andra världen; ty lärarens varning tar ej slut
på denna sidan himmelfärden.*

*Hans lära är för höst som vår och stundom varnar, stundom lockar.
Han andas varmt på silverhår och kylv dina gyllne lockar.*

Det ges ej högre lära spord inunder eller över salen. Lyss därför till hans fadersord, du söndagsbarn i söndagsskolan!

Vilka öden fingo de andra eleverna i den första omgången vid seminariet i Växjö? Enligt vad av seminariets matrikel framgår, intogs 14 elever den 1 april 1843. Men en av dessa 14, den som nr. 3 intagne Gustaf Lagerström från Bankeryd, berättar i sin självbiografi, som han skrev 1889 och som finnes intagen i 3:e volymen av "Årsböcker i Svensk Undervisningshistoria" av lektor Hall under rubriken "Skolminnen", att det var ett 30-tal elever som blev intagna, bland många sökande som måste återvända till hemmet såsom "kuggade". Men Lagerström berättar också att föreståndaren var så sträng i sina fordringar, så att av de inskrivna eleverna nära halva antalet före terminens slut lämnade inrättningen. Detta senare är förmodligen också riktigt, ty examinariematrikeln kan ju ha skrivits, sedan dessa givit sig i väg.

N: r 1. (Karl) Göran Olander, som var född i Eksjö år 1810 och fick examen i Växjö 1844, hade redan före inträdet i seminariet plats som lärare i Huskvarna. Han flyttade sedan som folkskollärare till Månsarp och Varnarp, något söder om Jönköping. Han dog där som pensionerad 1884. Hans son Karl Olander har bl. a. varit folkskollärare i Halmstad.

N: r 2. Karl Kyhlberg, som var född i Virserum år 1812 hade även han lärareanställning, då han sökte till seminarium. Det var i Bringetofta. Efter examen som han fick 1845, fortsatte han sin läraregärning där. År 1849 flyttade han till Börstigs församling i Västergötland, där han tjänstgjorde till sin död år 1874.

N: r 3. Gustaf Lagerström var född i Bankeryd 1816. Efter folkskollärarexamen 1844 fick han plats som lärare i sin hemförsamling. Sedan flyttade han till Marbäck i Västergötland och sedan till Örby och Järstorp, i vilken sist nämnda församling han dog år 1900. Hans yngste son Oskar Lagerström blev kyrkoherde i Stockholm, där han dog 1908.

N: r 4. var P. M. Rydstrand.

N: r 5. Anders Mentzer var född 1826 i Rydaholms socken i Småland. Han var vid intagningen på seminariet klockare och organist i Nosaby i Skåne. Han blev sedan privatlärare och flyttade till Östersund. Sedermera flyttade han till Härnösand, där han dog år 1877.

N: r 6. Anders Nordlander var född i Norra Sandsjö socken, Jpgs län, 1820. Han fick examen 1844 och blev sedan folkskollärare i Hylletofta. Han dog år 1895.

N: r 7. Johannes Jansson var född i Månsarp år 1819. Han avgick från seminariet redan första terminen då han ämnade bli präst. Sedan lär han emellertid ha återvänt och avlagt folkskollärarexamen år 1845. Hans senare öden är emellertid okända.

N: r 8. Johan Fröderberg var född i Bäckaby 1817. Han fick examen 1844 och sedan tjänstgjorde han som folkskollärare i Fröderyd tills han blev pensionerad. Han avled 1896.

N: r 9. Johan Nyländer var född i Nöttja 1819. Han avgick från seminarium redan första terminen utan examen och fick sedan plats som organist och kantor i sin hemsocken, där han dog 1899.

N: r 10. Håkan Håkansson var född i Ramkvilla 1814. Han fick examen 1844 och tjänstgjorde sedan i sin hemförsamling tills pensionsåldern 1877. Han dog där 1893.

N: r 11. Johannes Nyhlén var född i Nöttja 1824. Han avgick från seminariet efter en termin utan examen. Sedan blev han klockare i Hannveda, där han dog 1889.

N: r 12. Carl Holmdal var född i Berg 1819. Han fick folkskollärarexamen 1845. Han blev sedan "den förste barnaläraren i Berg och Ormesberga" år 1846 till 1865. År 1869 immigrerade han till Nordamerika.

N: r 13. Johan Peter Holmqvist var född i Härlöv 1821. Han var klockare och organist redan vid inträdet vid seminarium, där han fick examen 1845. År 1865 blev han klockare, organist och folkskollärare i Näbbele, där han blev pensionerad 1880 och dog år 1898.

N: r 14. Johan Gustaf Ringius var född i Väckelsång år 1820. Han hade redan 1841 avlagt skollärarexamen i Lund, ty där hade seminarieundervisningen börjat 1839. Han tog ny examen i Växjö 1844 ty här skulle undervisningen vara bättre ordnad och seminariet hade i varje fall bättre rykte. Han fick sedan anställning som folkskollärare, organist och kantor i sin hemförsamling Väckelsång, och här avled han endast 50 år gammal 1870.

Av ovanstående framgår att det var sju av eleverna som den 18 dec. 1844 avgingo med examen som folkskollärare. Dessa voro alltså Göran Olander,

Gustaf Lagerström, P. M. Rydstrand, Anders Nordlander, Johan Fröderberg, Håkan Håkansson och J. G. Ringius.

Intressant är att se den placering som de fingo vid inträdet i seminarium. Ringius hade ju tidigare genomgått Lunds folkskoleseminarium, och där nyligen avlagt examen. Han borde då, tycker man, haft goda kunskaper och åtminstone en viss erfarenhet i både att mottaga och giva undervisning.

Man tycker därför att han borde placerats på de främsta platserna eller fått en uppgift som monitor. Men i stället placerades Ringius såsom den siste i raden och äran av att bli monitor tillföll den säkerligen underlägsne Lagerström. Även Rydstrand, som endast hade genomgått Sjögrenska skolan, en vanlig folkskola, och var den yngste bland de intagna, blev placerad bland de första och fick tjänstgöra som monitor.

Av Ringius placering förstår man att rektor Wallberg inte hade så stort förtroende för undervisningen vid Lunds folkskoleseminarium, Å andra sidan är det märkligt att Ringius, som hade examen och med den säkerligen hade kunnat få en god anställning, nu kostade på sig ytterligare två års undervisning för att få examen av Wallberg.

Detta är ett vittnesbörd bättre än något annat om det stora anseende som rektor Wallberg åtnjöt. Visst var han sträng, men de som gått i hans skola, erhöll det bästa betyg de kunde få, det att de "gått ut från Växjö".

Wallberg var ensam både lärare och föreståndare vid seminariet den första terminen. Den andra terminen tillsattes ytterligare en lärare i de teoretiska ämnena, varjämte tvenne tillfälliga lärare anställdes för sång och trädgårdsskötsel.

Sånglärare blev musikdirektören Fogelberg, vilken bodde på Drättinge herrgård, 2 ½ mil utanför Växjö. Inför honom kunde de avgångna folkskollärarna avlägga organist- och kyrkosångareexamen om de så önskade. P. M. Rydstrand avlade sådan examen inför Fogelberg 1845.

Organist- eller som det hette "klockare"-betyget var av följande utseende:

"Skolläraren Peter Magnus Rydstrand, vilken i dag undergått den för klockare fastställda examen i kyrkosång, har därvid befunnits äga en stark, ren och böjlig röst samt den insikt i tonkonsten att han efter den 1819 antagna koralboken och 1844 fastställda supplement

med eller utan orgel kan utmärkt väl sjunga alla psalmer och kyrkosånger och däruti undervisa församlingens ungdom.

Växjö den 4:e september 1845.

J. Fogelberg.

Kongl. Musik-Direktör. "

Som synes av detta betyg fäste man huvudsaklig vikt vid att vederbörande hade god röst och kunde sjunga enligt den fastställda koralboken. Att Rydstrand var kunnig i orgelspelning nämns endast i förbigående, och häruti ges ej heller något betyg. Kunnighet i orgelspelning ingick alltså inte i skyldigheten för en klockare på den tiden.

På landsbygden var det ju inte heller behövt, ty endast ett fåtal landsortskyrkor hade ännu vid mitten av 1800-talet någon orgel. Så mycket betydelsefullare var det därför att klockaren hade en stark och ren röst så att han kunde styra och verkligen leda sången i kyrkan.

Vid seminariet i Växjö synes det emellertid redan från början ha funnits en orgel, på vilken de som skulle bli klockare undervisades av musikediktören. Tydligt hade dock Rydstrand redan tidigare övat sig i denna konst, ty under seminarietiden fick han tillfälle att någon gång vikariera som organist i Växjö domkyrka. Då han sedan år 1850 kom som lärare till Vetlanda fick han även där vikariera som organist.

Där hade man nämligen byggt kyrkorgel år 1825. När sedan Rydstrand år 1854 kom till Bro församling i Bohuslän som ordinarie lärare blev han även antagen som församlingens förste organist. Det var nämligen 1854 som den första orgeln byggdes i Bro kyrka. Det betyg "utmärkt väl", som direktör Fogelberg gav Rydstrand var tydligt det högsta han gav. Som synes fick han också högsta betyg i sång vid folkskolläraexamen av Wallberg.